

The Impact of Corporate Social Responsibility on Financial Performance, Financial Stability and Financial Inclusion in the Iranian Banking Sector

Seyyed Hossein Ahmadi Langari

PhD Student, Department of Accounting, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Gorgan, Iran.

Hosseinahmadi2000@yahoo.com

Ali Khozein

Department of Accounting of Accounting, Ali Abad Katoul Branch, Islamic Azad University, Ali Abad Katoul, Iran.

Abstract:

The importance of access to financial services at the community level is not hidden from economic actors, and for a long time now, human activities have been closely related to social activities, so that in recent years, social responsibility of banks and its reporting has become very important. Many countries have considered this concept in order to deal with the problems related to unemployment, poverty, pollution and other social problems, and through the implementation of social activities in a desirable and diverse way, have responded to various foreign groups. Based on social responsibility, banks are committed to carry out their activities for the benefit of society as a whole and to gain their satisfaction. The present study on the impact of corporate social responsibility (CSR) on financial performance (FP), financial stability (FS) and financial inclusion (FI) in the Iranian banking sector, focusing on data from 17 banks over 5 years for the financial period 2016-2020 Was tested by SPSS version 22 with three hypotheses. The results of this study showed that corporate social responsibility has a positive and significant effect on financial performance and financial stability, but the relationship between corporate social responsibility does not have a positive and significant effect on financial inclusion.

Keywords: corporate social responsibility; Financial performance; Financial stability; Financial inclusion.

تاریخ دریافت مقاله:

۱۴۰۰/۱۰/۰۳

تاریخ پذیرش مقاله:

۱۴۰۰/۱۲/۲۵

تاثیر مسئولیت اجتماعی شرکت ها بر عملکرد مالی، ثبات مالی و شمول مالی در بخش

بانکی ایران

سیدحسین احمدی لنگری (نویسنده مسئول)

دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، واحد گرگان، دانشگاه آزاد اسلامی، گرگان، ایران.

Hosseinahmadi2000@yahoo.com

علی خوزین

استادیار گروه حسابداری، واحد علی آبادکتول، دانشگاه آزاد اسلامی، علی آبادکتول، ایران.

چکیده:

اهمیت دسترسی به انواع خدمات مالی در سطح جامعه بر فعالان اقتصادی پنهان نیست و از دیر باز تاکنون فعالیتهای بشری به نحوی در ارتباط تنگاتنگ با فعالیت های اجتماعی بوده بطوری که درسالهای گذشته مسئولیت پذیری اجتماعی بانک ها وگزارشگری آن، اهمیت زیادی پیدا کرده است. بسیاری از کشورها این مفهوم را به منظور مقابله با مشکلات مربوطه بیکاری، فقر، آلودگی و سایر مشکلات اجتماعی مورد توجه قرار داده اند وازطریق اجرای فعالیتهای اجتماعی به نحو مطلوب و متنوع، پاسخگوی گروههای مختلف خارجی بوده اند. براساس مسئولیت پذیری اجتماعی، بانکها متعهد می شوند فعالیتهای خود را به نفع کل جامعه انجام داده و رضایتمندی آنان را کسب نمایند. پژوهش حاضر به تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکت (CSR) بر عملکرد مالی (FP)، ثبات مالی (FS) و شمول مالی (FI) در بخش بانکی ایران، با تمرکز بر داده های ۱۷ بانک در طی ۵ سال برای دوره مالی ۱۳۹۵-۱۳۹۹ توسط برنامه SPSS نسخه ۲۲ با سه فرضیه مطرح شده مورد بررسی قرار گرفت. نتایج این پژوهش نشان داد که مسئولیت اجتماعی شرکت ها بر عملکرد مالی و ثبات مالی تاثیر مثبت و معناداری دارد اما رابطه مسئولیت اجتماعی شرکت ها بر شمول مالی تاثیر مثبت و معناداری ندارد.

کلمات کلیدی: مسئولیت اجتماعی شرکت ها؛ عملکرد مالی؛ ثبات مالی؛ شمول مالی.

۱. مقدمه

مسئولیت اجتماعی شرکت (CSR) تصمیمی استراتژیک است که سازمانها متعهد به حل آنها با هدف تأثیر مثبت بر افراد خارج از سازمان در مسائل زیست محیطی و اجتماعی در قبال جامعه هستند می توانند کمک کنند (Ness, M.R., 1992). در حالی که امور مالی سنتی بر تئوری حداکثر سازی سود شرکت متمرکز است، CSR رویکرد مفهومی مدرن و ذینفع از سازمانها را معرفی می کند (Paltrinieri, A, Dreassi, A, Migliavacca, M, Piserà, S., 2020). دیدگاه سنتی شرکت خاطرنشان می کند که مسئولیت اصلی آن حداکثر رساندن ثروت سهامداران است و فعالیت های CSR به عهده سازمان های تجاری نیست بلکه جامعه و افراد هستند (York Times, 1970). هرگونه فعالیتی که به سودآوری شرکت کمک نمی کند باید حذف شود. از طرف دیگر، Acad. Manag. Rev استدلال می کند که مسئولیت هر سازمانی صرفاً تأمین انتظارات اقتصادی نیست بلکه مشارکت در فعالیت های بشردوستانه و اخلاقی هم می باشد، زیرا مشاغل بخشی از جامعه هستند. Margolis, J.D Elfenbein, H.A, Walsh, J.P (2009) بیان می کند که CSR با افزایش قدرت مالی شرکت ها یک مزیت رقابتی به دست می آورد، این بدان معناست که CSR تأثیر مثبتی بر عملکرد مالی (FP) دارد که مربوط به نظریه ذینفعان است (Freeman, R.E., 1984). Hammann, H E.M, Habisch, A, Pechlaner, H (2009) ، با توضیح تئوری ذینفعان، اظهار داشت که موفقیت یک شرکت به روابط مدیریت آن با کلیه سهامداران بستگی دارد.

Benlemlih, M (2019) اشاره می کند که شرکت های دارای CSR با ارائه سود سهام بیشتر به سهامداران، مشکلات نمایندگی را مدیریت می کنند (Wibisono, Y (2007) پیشنهاد می کند که CSR باید به عنوان یک ابزار سرمایه گذاری تلقی شود و نه به عنوان هزینه. از این رو انتظار می رود سازمانهای تجاری هزینه بیشتری را برای فعالیتهای CSR خرج کنند. در اقتصادهای پیشرفته، شرکت ها بسیار درگیر فعالیت هایی هستند که نه تنها به اقتصاد، بلکه به آموزش و پرورش نیز کمک می کنند. اساساً یک شرکت برحسب نیازهای عمومی و اجتماعی به وجود می آید (امیدوار،

علیرضا، ۱۳۸۴). خواه این نیاز از طریق عامه مردم یا قشری خاص احساس شود یا آنکه از سوی بنیانگذاران شرکت مطرح گردد آنچه مسلم است مبنای ایجاد شرکت نیاز به تولید کالا یا خدمت به جامعه می باشد. شرکتها برای آنکه به اهداف خود نایل شوند مجبورند با بخشها و گروههای مختلف دیگر جامعه ارتباط داشته و خود را ملزم به ارضا نیازهای آنها بدانند. بدین ترتیب میتوان گفت که در واقع نه شرکت می تواند خود را از جامعه جدا کند و نه جامعه می تواند بدون شرکت زندگی نماید. از نتایج این رابطه لاینفک این است که هر تصمیمی که شرکت اتخاذ کند یا به هر عملی که مبادرت ورزد به نحوی روی جامعه تاثیر می گذارد و از طرف دیگر هر برداشت و طرز تلقی که جامعه از تصمیمات و اقدامات شرکت بکند روی اعتبار و بقای شرکت تاثیر می گذارد. از طرف دیگر گسترش و توسعه روزافزون مؤسسات و شرکتهای مختلف صنعتی و بازرگانی و افزایش شدید رقابت میان آنان باعث گردیده که شرکتهای فوق برای ادامه بقای خود تنها به سود و منافع شرکتی خود بیندیشند و برای نائل شدن به این اهداف از هیچ عملی کوتاهی نکنند.

از این رو عصر حاضر را عصر مدیریت نامیده اند چرا که کاملاً آشکار است که هر تصمیم مدیر می تواند طی یک روند سلسله وار دیرپا زود سرنوشت تمامی نهادهای جامعه را دستخوش تغییر نماید. لذا یکی از مسائل و مشکلات اجتماعی که طی سالهای اخیر توجه بسیاری از صاحب نظران و دست اندر کاران جوامع مختلف را به خود جلب کرده است عدم توجه و پابندی شرکت ها و مدیران به وظیفه و مسئولیت اجتماعی اشان است این موضوع به ویژه در کشور ما به خاطر شرایط خاص و نیاز به توسعه اقتصادی و صنعتی از اهمیت بیشتری برخوردار است. باید به این مسئله توجه کرد که مسئولیت شرکت ها نسبت به جامعه و عامه مردم فراتر از ارائه خدمت و تهیه کالا است، شرکت ها باید این مسئولیت را حس کنند که مشکلات جامعه بخشی از مشکلات آنان به شمار میاید و باید نسبت به حل و فصل آنها همت گمارند و بخشی از امکانات مالی و انسانی خود را در اینراه به کار گیرند. شرکت ها اگر به اهداف اجتماعی خود حرمت نگمارند آلودگی محیط فقر و بیماری تبعیض و نابسامانی محیط شان را فراخواهند گرفت و اگر با اندکی دور اندیشی به قضیه ننگرند این مشکلات آخر الامر گریبان خودشان را نیز خواهد گرفت؛ بنابراین شرکتهای اقتصادی

امروزه در قبال جامعه مسئولیت دارند که به آن اصطلاحاً مسئولیت اجتماعی گوئیم و اما تعریف مسئولیت اجتماعی چیست؟ دانشمندان علم مدیریت از مسئولیت اجتماعی تعاریف متعدد و متنوعی ارائه نموده اند که بعضی از این تعاریف عبارتند از: درک فرنچ و ساورد در کتاب فرهنگ مدیریت در خصوص مسئولیت اجتماعی می نویسند: مسئولیت اجتماعی وظیفه ای استبر عهده موسسات خصوصی به این معنا که تاثیر سوئی بر زندگی اجتماعی که در آن کار می کنند، نگذارند (French, P. A. ۱۹۸۴).

میزان این وظیفه به طور روشن تعریف نشده است ولی عموماً متشکل است بر وظایفی چون: الوده نکردن محیط زیست، تبعیض قائل نشدن در استخدام، نپرداختن به فعالیتهای غیراخلاقی و مطلع کردن مصرف کننده از کیفیت محصولات. همچنین وظیفه ای است مبتنی بر مشارکت مثبت در زندگی افراد جامعه. بارنی و گریفن، مسئولیت اجتماعی را چنین تعریف می کنند: مسئولیت اجتماعی، مجموعه وظایف و تعهداتی است که سازمان باید در جهت حفظ، مراقبت و کمک به جامعه ایانجام دهد. Barney, B, Griffin, J, Ricky, W (۱۹۹۲) معتقد است که مسئولیت اجتماعی یعنی نوعی احساس تعهد به وسیله مدیران شرکت های تجاری بخش خصوصی که در آن فعالیت می کند، آنگونه تصمیم گیری نمایند که در کنار کسب سود برای موسسه، سطح رفاه کل جامعه نیز بهبود یابد.

خلیلی عراقی، مریم؛ و یقینلو، مهرانگیز (۱۳۸۴) ارزیابی عملکرد شرکت ها از مهمترین موضوعات مورد توجه سرمایه گذاران، اعتبار دهندگان، مدیران و دولت ها است. در دنیای رقابتی امروز ایجاد یک سیستم مناسب ارزیابی عملکرد شرکت ها امری ضروری است. سرمایه گذاران علاقه مند هستند دریابند از سرمایه گذاری انجام شده چه اندازه ایجاد ارزش شده است. ارزیابی عملکرد مالی با استفاده از معیارهای سنتی حسابداری نقاط ضعف فراوانی دارد. در ارزیابی عملکرد به روش سنتی به دلیل اینکه فقط به سود حسابداری توجه می شود و هزینه ی تامین منابع سرمایه را لحاظ نمی کند، مورد انتقاد شدیدی قرار گرفته است و روش مطلوبی محسوب نمی شود. در معیارهای مبتنی بر ارزش کلی هزینه های تامین مالی در نظر گرفته می شود (یحیی زاده فر، محمود؛ شمس،

شهاب لدینو متضی رضازاده، (۱۳۸۹). معیارهای مبتنی بر ارزش دو ویژگی دارند: اولاً سود نسبت به سطحی از سرمایه گذاری اندازه گیری می شود که برای رسیدن به آن سطح سود به کار رفته است. دوماً ریسک نوعاً از طریق محاسبه ی هزینه ی سرمایه در نظر گرفته می شود (Ameels, A. Bruggeman, W and G, Scheiper, ۲۰۰۲). با انتخاب معیارهای مبتنی بر ارزش در ارزیابی عملکرد مالی شرکت ها می توان بر هر دو مشکل فائق آمد (نوروش، ایرج؛ و حیدری، مهدی، ۱۳۸۳).

بانک ها به عنوان بخشی از اقتصادهای کنونی، همانند سایر سازمان ها به طور پیوسته در معرض تغییر و تحول و تعامل با محیط اطراف هستند. در یک طبقه بندی کلی می توان عوامل تاثیرگذار بر فعالیت بنگاه های اقتصادی را در دو دسته تقسیم بندی نمود:

الف- عوامل درونی (خرد) عواملی هستند که تحت کنترل مدیریت بنگاه ها قرار دارند، از قبیل مسائل مدیریتی و پرسنلی، ساختار مالی شرکت، تقاضا برای محصول شرکت و ... .

ب- عوامل بیرونی (کلان) عواملی هستند که تحت کنترل مدیریت بنگاه ها نمی باشند، مانند عوامل سیاسی، حقوقی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و تکنولوژیکی.

هر سازمان، شرکت و یا موسسه ای به دنبال رسیدن به اهداف خاصی می باشد و بانک ها و موسسات انتفاعی نیز از این قاعده مستثنی نیستند و آن ها نیز در پی دستیابی به سودآوری به عنوان هدفی از اهداف وجودی خود و همچنین برای تضمین ادامه حیات خود هستند. بانک ها برای رسیدن به اهداف عملیاتی خود و همچنین برای اطمینان از تداوم حیات خود، نیاز دارند که سود خود را حداکثر نمایند. افزایش سود بانک ها از طریق افزایش درآمدها و کاهش هزینه ها امکان پذیر است. یکی از اقلام هزینه ها، هزینه های ثابت تامین مالی است که برای افزایش سودآوری بانک، بایستی حداکثر تلاش برای تامین مالی از طریق کسب منابع مالی ارزان به عمل آید. منابع تامین مالی در ساختار سرمایه متبلور می باشند و ترکیب ساختار سرمایه بر هزینه ثابت تامین مالی و ریسک مالی و در نتیجه بر بازده حقوق صاحبان سهام تاثیر می گذارد (نادری، محمود؛ عنایتی، علی، ۱۳۹۲).

شامل مالی یکی دیگر از اهداف مهم سازمان در بخش مالی است. تحقیقات در مورد FI هنوز در مرحله نوزادی است (Ashraf, Nava, Dean Karlan, and Wesley Yin, ۲۰۰۶) دریافت

که FI کمک می کند تا شکاف بین فقیر و غنی کاهش یابد و به ثبات اجتماعی کمک می کند. (Beck, Thorsten, Ross Levine, and Alexey Levkov, ۲۰۱۰) اشاره کرد که با کمک FI، کاربران می توانند به خدمات مالی بیشتری دسترسی پیدا کنند (Han, R, & Melecky, M (۲۰۱۳) اضافه می کنند که FI یک مسیر را برای FS مورد را فراهم میکند، از آنجا که تعداد بیشتری از سپرده های بانکی انتظار می رود ثبات بخش بانکی را افزایش دهد. از این رو، FI کمک می کند به سمت افزایش رشد اقتصادی و کاهش فقر رود. طی سالهای اخیر، موضوع شمول مالی به صورت روزافزونی مورد توجه قرار گرفته و به عنوان یک مسئله مهم اقتصادی اجتماعی در دستور کار سیاستی بسیاری از دولتها و نهادهای بین المللی مطرح گردیده است. افزایش توجه به این موضوع بیشتر به دلیل درک بهتر از اهمیت و جایگاه آن در توسعه اقتصادی و نقش کلیدی آن در کاهش فقر و توسعه فراگیر و پایدار جوامع می باشد. مفهوم شمول مالی به دسترسی کافی، به موقع و مقرون به صرفه محصولات و خدمات مالی و استفاده فعالانه از آنها توسط همه اقشار جامعه اشاره دارد. در شرایطی که افراد با چالشهایی نظیر هزینه های مبادلهای بالا و عدم امنیت در استفاده از خدمات مالی غیررسمی یا نقدی مواجه باشند، شمول مالی میتواند با تسهیل دسترسی افراد به سیستم مالی رسمی، باعث غلبه بر این نوع مشکلات شود. همچنین، شواهد متعددی مبنی بر رابطه مستقیم میان دسترسی بیشتر افراد به محصولات و خدمات مالی و ایجاد کسب و کارهای بیشتر وجود دارد. دسترسی بنگاهها به اعتبارات رسمی نیز به نوآوری های بیشتر و بهبود بهره وری منجر شده است. در مجموع، این منافع باعث ارتقاء توسعه انسانی و اجتماعی، رشد اقتصادی، ایجاد اشتغال و نیز کاهش فقر و نابرابری گردیده است. در سطح کلان شمول مالی میتواند به ثبات بیشتر سیستم مالی کمک کند. شواهد متعددی از این اثرات، به ویژه در کشورهای در حال توسعه آسیایی مشاهده شده است. کاهش اتکا به منابع مالی خارجی در نتیجه پساندازهای بیشتر و کاهش نرخ برداشت از حساب در مواقع فشار به دلیل افزایش تعداد حسابهای سپرده، از جمله اثرات بهبود شمول مالی افراد محسوب میشود. همچنین، شمول مالی بیشتر در سطح بنگاههای کوچک و متوسط (SME)ها که به معنی اعطای اعتبارات به تعداد بیشتری از وام گیرندگان در مقایسه با

اعطای تعداد کمی وامهای کلان می باشد، باعث کاهش مطالبات معوق و در نتیجه کاهش ریسکهای سیستمی میشود. با این وجود، بایستی توجه داشت که گسترش شمول مالی، بدون مدنظر قراردادن برخی ملاحظات و استانداردهای مالی، می تواند به افزایش ریسک سیستمی و در نهایت بی ثباتی مالی و وقوع بحران منجر شود. رشد سریع وامهای رهنی پریسک در آمریکا همراه با سهل گیری بیش از حد در خصوص استانداردهای ضمانت که به بحران سال ۲۰۰۸ منجر گردید و همچنین بحران سال ۲۰۱۰ در هند که در نتیجه ی اعطای اعتبارات بیش از حد در حوزه تأمین مالی خرد و عدم نظارت صحیح بر عملکرد مؤسسات مالی به وقوع پیوست، نمونه هایی از احتمال افزایش ریسک همراه با گسترش شمول مالی می باشد؛ بنابراین، شمول مالی بیشتر بایستی با مدنظر قرار دادن استانداردهای مالی و اقداماتی از جمله مدیریت بهتر ریسک و نظارت مالی دقیقتر همراه باشد. مطالعات اخیر مؤید اثر شمول مالی بیشتر بر بهبود اثربخشی سیاستهای پولی نیز می باشد. باتسهیل فرآیندهای وام دهی و وامگیری، نقش نرخ بهره در اقتصاد بیشتر و در نتیجه امکان تأثیر سیاست پولی بیشتر می شود. علاوه بر آن، تحت همین فرضیه، شمول مالی بیشتر باعث ایجاد ارتباط قویتر میان بخشهای حقیقی و اسمی اقتصاد می شود که این امر امکان تحقق هدف ثبات قیمتها و کنترل نوسان نرخ تورم را افزایش می دهد (پژوهشکده پولی و بانکی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۴).

امروزه در خصوص نقش بی بدیل عامل رقابت در افزایش چشمگیر کارایی واسطه های مالی از مسیر تنوع بخشی به ابزارها و نهادهای مالی که منتج به آثار مثبت از جمله کاهش هزینه های مبادلاتی می شود اجماع نظر کلی وجود دارد. وابستگی بالای بنگاههای اقتصادی فعال در بخش واقعی اقتصاد به تأمین مالی از بازار پول، عملاً اقتصاد ایران را در در زمره کشورهای برخوردار از نظام مالی بانک محور جای داده است. در این شرایط بدیهی است که کارایی بالاتر واسطه های مالی فعال در این بازار (اعم از بانکها و مؤسسات اعتباری غیربانکی دارای مجوز) می تواند زمینه تأمین مالی بیشتر و با سرعت و سهولت بالاتر را فراهم آورده و از این رهگذر، زمینه بهبود شاخصهای کلان اقتصادی از جمله رشد اقتصادی بالاتر، فراگیر، پایدار و اشتغال زا را تحقق بخشد. بررسی روند

تغییرات نظام بانکی ایران طی دهه های اخیر نشان می دهد که با ورود بانکهای غیردولتی به عرصه فعالیت و نیز واگذاری عمده سهام برخی از بانک های بزرگ دولتی به بخش خصوصی، نظام بانکی با ارائه خدمات مطلوبتر و عملکرد مناسبتر در مسیر رقابت گام برداشته است. با وجود مزایای قابل توجه رقابت پذیری بیشتر بانکها و واسطه های مالی در حصول کارایی بالاتر و عملکرد مطلوبتر تجربه برخی کشورها نشان داده است که رقابت ناسالم و غیرمدیریت شده در شرایطی که ساختار نظام مالی کشور از کاستی های نهادی بویژه ضعف در ساختار نظارت بیرونی و کنترل درونی اثربخش واسطه های مالی رنج می برد و این امکان وجود دارد که به سبب گسترش نوآوری های بی رویه در ابزارهای مالی، عدم نظارت قانونی و حقوقی بهینه و ضعف در مدیریت منابع و مصارف، در عمل منتج به تحمیل اثرات منفی بر ثبات و سلامت نظام بانکی گردد. بدیهی است تشدید و استمرار این روند میتواند به ترتیب و یا بدون تهاثر زمینه بروز تنگنای های مالی، وقوع بحرانهای اعتباری، مالی و حتی اقتصادی فراگیر را ببار آورد. بدیهی است با عنایت به ساختار، ترکیب و سهم بخشهای مختلف در بازار مالی ایران و سهم قابل توجه نظام بانکی در تأمین مالی (بیش از ۸۰ درصد)، ضرورت بررسی مخاطرات ناشی از آثار سوء رقابت در شبکه بانکی بویژه در زمینه کاهش ثبات مال منطقی به نظر میرسد (فردوسی، فروهر و همکاران، ۱۳۹۷).

در سطح اقتصاد کلان، مدت هاست که FS مورد توجه دانشگاهیان و دولت ها قرار گرفته است. اخیراً محققان متوجه شده اند که در صورت عدم وجود شرکت های مالی پایدار، FS یک کشور نمی تواند وجود داشته باشد. از آنجا که بخش بانکی نقش مهمی در تأمین مالی فعالیت های توسعه ای واسطه ای بین سپرده گذاران و وام گیرندگان دارد، CSR به خط اصلی آن از طریق ادغام نگرانی های اجتماعی و زیست محیطی و عملکرد شرکت به عنوان یک شرکت واقعی سرمایه گذارای به طور مستقیم و غیرمستقیم کمک می کند، بنابراین CSR می تواند به ثبات طولانی مدت در بخش مالی منجر شود.

۲. ادبیات پژوهش

2.1. مسئولیت اجتماعی شرکت ها

مفهوم CSR در نامش نهفته است. حرف C در CSR به سیاستها، اقدامات و تاثیرات شرکت ها اشاره می کند. اینکه انتظار داریم شرکتها، در برابر دیگرانواع کسب وکارها، از نظر اجتماعی مسئولیت پذیر باشند به دلایل ویژه ای است. از نظر تاریخی، چنین انتظاری ناشی از مجوزها و امتیازات ویژه ای است که دولتها برای ورود شرکت ها به پروژه های عمومی بزرگی مثل کانال سازی و راه سازی اعطای می کنند. گذشته از این، چنین انتظاری به واسطه تعهد قانونی محدودی است که شرکت ها دارا هستند و این یعنی جامعه برای اطمینان از تبعات اجتماعی عملکرد آنها نیاز به اخذ ضمانتهای اضافی دارد. به تازگی هم عمق تاثیرات اجتماعی شرکت ها (مثلاً از طریق استخدام، تأمین تاسیسات عمومی و زیرساخت های بسیار مهم، زنجیره تأمین جهانی و عواقب بحران مالی) توجه ویژه به CSR را توجیه پذیر کرده است. مفهوم CSR از صرفاً شرکت ها فراتر رفته است و کسب وکارهای عمومی تری را هم شامل میشود (حتی بعضی از مراکز دولتی و دانشگاه ها هم CSR را پذیرفته اند که از موضوع بحث خارج است). (در واقع، مفاهیمی مثل خیرخواهی شرکتی و نیکداری به دوران قبل از ظهور شرکت داری مدرن برمی گردد و بیشتر نشاندهنده مسئولیتهایی است که صاحبان کسب وکارها به صورت فردی متقبل می شدند. حرف S در CSR به معنی وابستگی و مسئولیتهای کسب وکار در برابر جامعه است. کسب وکارها افراد را به کار می گیرند، به افراد جامعه خدمت یا محصولی می فروشند و متعلق به اعضای از جامعه هستند. بر این اساس، رفتارهایی از کسب وکار که از نظر اجتماعی انگشت نما باشد با تنبیه اجتماعی، مثلاً از طریق بایکوت یا اقدامات هدفمند یا انتقادهای رسانه های جمعی، روبرو می شود. به همین ترتیب، می توان گفت ممکن است شرکتی که انتظارات اجتماعی را برآورده می کند یا حتی فراتر از آنها عمل می کند با پاداش اجتماعی مواجه شوند. معمولاً فرض می شود که حرف S مسئولیتهای زیست محیطی را هم در بر می گیرد و در اینصورت، CSR تصورات انسان دوستانه درباره محیط زیست را هم نشان می دهد. حرف R در CSR به تعهد پاسخگو یا مسئول بودن در برابر چیزی اشاره می کند؛ به عبارت دیگر، CSR نشان می دهد که شرکت ها مسئولیت اقدامات یا اثرات خود را می پذیرند و نسبت به

آنها پاسخگو هستند. سیستمهای پاسخگویی معمولاً بر مفاهیم اخلاقی مثل نیکداری و امانتداری، یا مفاهیم سیاسی و جامعه شناختی مثل عمل متقابل، قرارداد اجتماعی و شهروندی استوار هستند. اکنون پاسخگویی در CSR با گزار شدهی رسمی از اقدامات و اثرات زیست محیطی و اجتماعی، چه از طریق گزارش های عمومی شرکت و چه از طریق گزارشهای اختصاصی CSR، عجین شده است. فراتر از این اجزاء اساسی، پویایی CSR نمایی از تغییر نگاه اخلاقی رهبران کسب و کارها و فرهنگهای شرکتی است. مسائل جدیدی که جامعه کسب و کارها را مسئول آنها می دانند؛ فرصتهای جدیدی که کسبوکارها برای جذب مشتریان، سرمایه گذاران، یا کارکنان تشخیص می دهند؛ و فرصت های متغیری درباره مدیریت، بین مدارس و مشاوران کسب و کارها، همگی عواملی اثرگذار بر این پویایی هستند. این پویایی حاصل تاکید خاصی بر نقاط همپوشانی CSR با چیزهای دیگری، مثلاً خلاق کسب و کار، حاکمیت شرکتی، شهروندی شرکتی و پایداری شرکتی است. همچنین، تنوع در نگاه به CSR از زمینه هایی، مثل انتظاراتی که از مسئولیتهای کسب و کار در فضای ملی کسب و کار هر کشور نهفته است، نشأت می گیرد (جرمی مون، ۱۹۹۵).

۲.۲. عملکرد مالی

عملکرد شرکت ها مبنای بسیاری از تصمیم گیریها است. از عوامل مهمی که اغلب اعتباردهندگان، سرمایه گذاران، مدیران و سایر فعالان اقتصادی می توانند به آن توجه کنند، عملکرد است. زمانیکه معیارهای عملکرد به جای اعداد خام به شکل درصد یا نسبت اندازه گیری می شوند، این امکان به وجود می آید تا عملکرد شرکت ها را اعم از کوچک و بزرگ و در صنایع مختلف در طی یک دوره ی زمانی، آسان تر بسنجیم و مقایسه کنیم (شانظریان، ساسون، ۱۳۸۹). عملکرد در لغت یعنی حالت یا کیفیت کارکرد؛ بنابراین، عملکرد سازمانیک سازه ی کلی است که برچگونگی انجام عملیات سازمانی اشاره دارد. معروف ترین تعریف عملکرد توسط Neely, A ; Adams, C (۲۰۰۱) ارائه شده است (فرایند تبیین کیفیت اثربخشی و کارایی اقدامات گذشته) مطابق این تعریف، عملکرد به دو جزء تقسیم می شود:

۱) کارایی که توصیف کننده ی چگونگی استفاده سازمان از منابع در تولید خدمات یا محصولات است، یعنی رابطه بین ترکیب واقعی و مطلوب درونداها برای تولید برونداها می‌باشد؛

۲) اثربخشی که توصیف کننده ی درجه ی نیل به اهداف سازمانی است. این اهداف معمولاً در قالب مناسبت (درجه ی انطباق برونداها با نیازهای مشتریان) در دسترس بودن (جنبه هایی نظیر فراوانی، ارائه در میان گروه های اولویت دار و فاصله ی فیزیکی) و کیفیت (درجه ی تحقق استانداردهای مورد نیاز) تبیین می شوند (Dollery, B.E , Worthington, A.C, ۱۹۹۶).

با مروری بر ادبیات موضوع میتوان دلایل ارزیابی عملکرد را به سه گروه اصلی زیر تقسیم کرد (کریمی، تورج، ۱۳۸۵):

اهداف استراتژیک: که شامل مدیریت استراتژیک و تجدید نظر در استراتژی هاست؛ اهداف ارتباطی: که شامل کنترل موقعیت فعلی، نشان دادن مسیر آینده، ارائه ی بازخور و الگوبرداری از سازمانهای دیگر است؛ اهداف انگیزشی: که شامل تدوین سیستم پاداش و همچنین تشویق بهبود و یادگیری است. ارزیابی عملکرد شرکت ها اهمیت زیادی در تصمیم گیری های مالی دارد. معیارها و روشهای مختلفی برای ارزیابی عملکرد شرکت ها وجود دارد اما انتخاب معیاری مناسب از بین معیارهای موجود، موضوعی است که پژوهشهای زیادی را در ادبیات مالی موجب شده است. سنجش عملکرد در فرایند تصمیم گیری با توجه به توسعه و اهمیت نقش بازار سرمایه مهمترین موضوعات حوزهی مالی و اقتصادی است؛ بنابراین کارکرد معیارهای مالی و اقتصادی جهت ارزیابی عملکرد بنگاهها یک ضرورت به شمار می آید (کاشانی پور، محمد و رسایان، امیر، ۱۳۸۸). عدم استفاده از معیارهای مناسب برای اندازه گیری عملکرد و ارزش سهام یک شرکت سبب می شود که ارزش شرکت به سمت ارزش واقعی سوق پیدا نکند و در نتیجه موجب ضرر و زیانیک گروه از خریداران سهام و سود سرشار گروه دیگر می شود (حجازی، رضوان؛ حسینی، عارفه، ۱۳۸۵). روشهای مختلفی برای ارزیابی عملکرد وجود دارد. مدلهای ارزیابی عملکرد مالی از

جمله قدیمی ترین و مهمترین رویکردهای ارزیابی عملکرد شرکت ها و غالباً مبتنی بر صورتهای مالی است. اندازه گیری عملکرد به عنوان یک ابزار برای اندازه گیری کارایی و اثربخشی شناخته می شود؛ بنابراین، برای افزایش تصمیم گیری عقلایی در سازمان ها همواره بدان نیاز است (Jan van Helden, G, Age Johnsen, Jarmo Vakkuri, ۲۰۰۷). روشهای ارزیابی عملکرد را از بعد مالی به چهار دسته تقسیم می کنند: (۱) معیارهای مبتنی بر اطلاعات حسابداری. (۲) معیارهای مبتنی بر اطلاعات بازار و حسابداری. (۳) معیارهای مبتنی بر اطلاعات مدیریت مالی. (۴) معیارهای اقتصادی.

اطلاعات حسابداری مهمترین بخش اطلاعاتی در یک ارزیابی عملکرد به حساب می آید و در تمامی معیارها و مبانی، یک اصل اساسی و انکارناپذیر است. یکی از انواع تجزیه و تحلیلها، تجزیه و تحلیل نسبتهای مالی است که خود نوعی معیار ارزیابی عملکرد می باشد و بنیان آن به طور کامل به صورتهای مالی شامل ترازنامه، صورت سود و زیان و صورت گردش وجوه نقد بستگی دارد. نسبتهای مالی از تنوع بسیار زیادی برخوردار هستند. هر یک از نسبت های مالی، بنابر نیاز خاصی ایجاد شده و در شرایط خاصی کاربرد دارند. ولی تمامی این نسبت ها را با توجه به نتایج و ویژگیهای خاصی که دارا هستند، می توان طبقه بندی نمود. طبقه بندی صورت گرفته که توسط اغلب نویسندگان مورد قبول واقع شده به صورت (۱) نسبت های نقدینگی (۲) نسبت های فعالیت کارایی (۳) نسبت های اهرم (۴) نسبت های سودآوری می باشد. نسبت های نقدینگی، یعنی توانایی شرکت در انجام تعهدات مالی خود. با استفاده از نسبت های نقدینگی می توان بررسی کرد که آیا شرکت میتواند به تعهدات مالی کوتاه مدت خود پاسخ دهد یا خیر. نسبت های فعالیت، نشان می دهند که شرکت از داراییهای مختلفی همچون موجودی کالا و دارایی های ثابت چگونه استفاده کرده است. نسبت های اهرمی، اطلاعاتی پیرامون اهرم مالی شرکت و توانایی پرداخت تعهدات بلندمدت شرکت را در اختیار تحلیلگر قرار می دهد. نسبتهای سودآوری، عملکرد کلی شرکت ارزیابی را کرده و چگونگی سودآوری شرکت تحلیل خواهد شد (اسماعیل اقدامی و همکاران، ۱۳۹۳).

2.3. ثبات مالی

در دهه های اخیر ثبات مالی به عنوان یک هدف سیستم اقتصادی، بیش از پیش در سیاستگذاری ها مورد توجه قرار گرفته است. بانکهای مرکزی و مؤسسات مالی بسیاری، از جمله صندوق بین المللی پول، بانک جهانی و بانک تسویه بین الملل، گزارشهای فراوانی را در زمینه ثبات مالی منتشر کرده و بخش بزرگی از فعالیتهای تحقیقاتی خود را به مطالعه در این زمینه اختصاص داده اند. در یک تعریف ساده، ثبات مالی به شرایطی اطلاق میشود که سیستم با شرایط بحرانی مواجه نشده باشد. عوامل متعددی بر ثبات مالی تأثیر گذارند که از مهمترین آن می توان به متغیرهای اقتصاد کلان (تورم، تولید ناخالص داخلی، نرخ ارز) و شرایط ویژه بانکها (میزان سودآوری بانکها، نسبت وام به دارایی آنها و نسبت هزینه به درآمد بانکها) اشاره کرد. ثبات مالی بر عملکرد مؤسسات مالی و بانکها تأثیر مثبتی دارد و کارایی فعالیتهای آنها را ارتقا می دهد. از اینرو در این مقاله هدف این است که ثبات مالی در بانکهای ایرانی منتخب شاخص سازی شود و با هم مقایسه گردد که در میزان ثبات مالی در بانکها متفاوت بوده و ثبات مالی در بانکهای خصوصی و دولتی یکسان نیست (میر باقری هیر، میرناصر و همکاران، ۱۳۹۵). ثبات مالی به معنای وجود ثبات در بخشهای مختلف مالی یک نظام مالی است که ضمن ارتباط تنگاتنگ با توسعه مالی مفهومی متفاوت است. توسعه مالی در بخشهای مختلف از جمله در نظامهای پرداخت، بیمه و صنایع کوچک و متوسط زیر بنای ثبات مالی است (اشتریان، کیومرث؛ روشن، حامد، ۱۳۹۲).

نهادهای مالی و نقش آنها در توسعه و رشد اقتصادی را در قالب بانکها و نهادهای مالی غیر بانکی می توان مورد بررسی قرار داد. بانکها به عنوان اصلی ترین نهادهای مالی و رابط بین سپرده گذاران و سایر بخشهای اقتصادی عمل می کنند و از این طریق این امکان را به وجود می آورند که سرمایه های کوچک و سرگردان، تجمع شده و به سوی فعالیتهای مفید اقتصادی هدایت شوند. بانکها در هدایت داراییها به سمت فعالیتهای تولیدی نقش بسیار زیادی دارند، به گونه ای که در تأمین مالی بنگاههای تولیدی و همینطور ارائه خدمات مالی به آنها پیشگام هستند. در چنین سیستمی نقش نهادهای بانکی در افزایش درآمد توسعه بخش بانکی در ایجاد رشد ملی و رشد اقتصادی کاملاً

واضح است (King, R.G, R.Levine, ۱۹۹۳). اقتصادی تاثیر بسزایی دارد از سوی دیگر نهادهای مالی غیربانکی نیز در ساختارهای نوین و پیچیده اقتصادی نقش بسیار مهمی ایفا می کنند. توسعه نهادهای مالی غیربانکی در گسترش بازارهای سرمایه اهمیت زیادی دارد. در اقتصادهای بازار محور از قبیل امریکا و بریتانیا بازارهای سرمایه نقش حیاتی دارند. در این میان نقش نهادهای مالی غیربانکی به ویژه صندوق های بازنشستگی، بیمه و سرمایه گذاری، بنگاههای تضمین اعتبار بسیار خاص و پرنفوذ است. این نهادها نقش مهمی در افزایش سلامت بازارهای سرمایه ایفا می کنند، به گونه ای که از طریق افزایش تقاضا برای سهام و اوراق قرضه و مدیریت سرمایه حرفه ای موجب افزایش فعالیتهای سرمایه گذاری و ارزش افزوده بیشتر می شوند. نهادهای مالی غیربانکی نقش مهمی در توسعه بنگاه های کوچک و متوسط دارند. بنگاههای کوچک و متوسط عموماً به دلیل ملزومات سخت بانک ها از جمله وثیقه های سنگین، دسترسی محدودی به تسهیلات بانکی دارن د، از سوی دیگر دسترسی آنها به بازارهای سرمایه (بازار سهام و اوراق قرضه) نیز با مشکلات زیادی همراه است. نهادهای مالی غیربانکی با گسترش وامهای خرد، کمک شایانی به ارتقای این بنگاهها میکنند (Kogid,M;D.MulloK; L.FY. Beatrice; andK. Mansur, ۲۰۱۰).

بیمه و صنعت مالی خرد، از جمله مهمترین بخشهای مالی غیر بانکی هستند که توسعه آنها نقش زیادی در رشد اقتصادی ایفا می کند. بازار بیمه به واسطه تضمین سرمایه ها و کاهش ریسک اقتصادی در رشد درآمد تأثیرات بازار بیمه بر ساختار اقتصادی را در این بخش ها ملی تأثیر بسزایی دارد می توان بیان کرد: ۱- ارتقای ثبات اقتصادی ۲- تسهیل تجارت و بازرگانی (به عنوان سنتی ترین فعالیت بیمه ای) ۳- تحرک پذیری پس اندازهای داخلی ۴- مدیریت ریسکهای مختلف از طریق تجمیع سرمایه ها (Skipper, JR.H, ۱۹۹۷). به نظر می رسد رشد صنعت بیمه به عنوان یکی از نهادهای واسطه ای مالی میتواند در افزایش رشد اقتصادی نقش مهمی داشته باشد. البته نهادهای مالی در بستری متعامل تعریف می شوند؛ به گونه ای که برآیند فعالیتهای آنها مورد بررسی قرار می گیرد. هدف صنعت مالی خرد ایجاد یک کانال ارتباطی بین بانکها، دولتها و سایر قسمتهای اعتباری

با مردم، گروههای محروم و کوچک اجتماعی و همین طور صنایع کوچک است. این صنعت با تکیه بر سازوکارهای ابداعی سعی دارد ضمن آنکه بخشهای محروم و کوچک اجتماعی (که فاقد امکاناتی مانند وثیقه و سایر شرایط برای استفاده از تسهیلات هستند) را به کانالهای مالی متصل کند، از ایجاد مشکلات حاصل از عدم بازپرداخت (با استفاده از مجازات های پولی) جلوگیری کند. در روش شناسی وام دهی گروهی، گروه چنین نقشی را ایفا می کند. از آنجا که اعضای گروه موافقت می کنند که به هنگام عدم بازپرداخت یکی از هم گروه های خود مجازاتهای وی را به دوش بکشند، پس اعضای گروه این انگیزه را دارند که رفتار یکدیگر را زیر نظر بگیرند و به طور بالقوه می توانند کسانی را که پروژه های پرخطر را برمی گزینند، تهدید به مجازاتهای اجتماعی کنند (توسعه مالی و رشد اقتصادی، ۱۳۸۹). توسعه صنایع کوچک و متوسط به واسطه اشتغالزایی و افزایش صادرات یکی از ارکان اساسی رشد اقتصادی در کشورهای درحال توسعه است و از این طریق نقش پررنگی در ثبات مالی اینگونه کشورها ایفا می کند. این مسئله در مراحل نخستین رشد و توسعه که صنایع کاربر، مزیت نسبی بالاتری دارند (به دلیل کاهش بیکاری و همینطور وجود نیروی کار ارزان قیمت) بسیار حائز اهمیت است. در چنین شرایطی حمایتهای دولتی در غالب یارانه ها و سایر موارد از جمله مهم ترین نکات مورد توجه کارشناسان بوده است. حمایتهای دولت معمولاً در قالب برنامه های مختلف از جمله تأمین منابع مالی، ارائه تسهیلات، زمین، ساختمان و ارائه اطلاعات درباره بازار و تخفیف های مالیاتی صورت می گیرد (Hashim, m.k, ۲۰۰۰). یکی از مهمترین خطراتی که ثبات مالی کشورهای درحال توسعه را تهدید می کند، پدیده پولشویی است. پولشویی آثار بسیار مخربی بر ساختارهای اقتصادی و بازارهای مالی دارد به گونه ای که بر جریانات سرمایه، توزیع درآمد و ثبات اقتصادی تأثیرات نامطلوب بسیاری دارد؛ از جمله اینکه عملیات بازارها را مختل می کند؛ معاملاتی که برای مقاصد پولشویی انجام می گیرد تقاضا برای نقدینگی را افزایش میدهد؛ نرخ بهره و مبادله را بی ثبات میکند؛ به رقابت غیرعادلانه منجر می شود و تورم را در کشورهای تبهکاران فعالیتهای تجاری خود را انجام می دهند به شدت افزایش می دهد. پولشویی اعتبار و در نتیجه ثبات بازارهای مالی را از بین می برد، به شکلی که نظام بانکی در نتیجه جرایم سازمان یافته اعتبار خود را از دست

میدهد، تمام سیستم مالی کشور حتی نظام مالی منطقه مورد نظر دچار آسیب جدی می شود. کشورهای کوچکتر در برابر پولشویی آسیب پذیری بیشتری دارند. پولشویی بر توزیع درآمد نیز اثرگذار است؛ فعالیتهای مجرمانه و پولشویی منجر به تغییر جهت درآمدها از سرمایه گذاریهای بلندمدت به سوی سرمایه گذاریهای کوتاه مدت خطرناک و زود بازده در بخش تجاری می شود و در این بخش با توجه به رواج فرار مالیاتی اثر زیان آوری بر اقتصاد کلان و برنامه ریزی بلندمدت خواهد گذاشت (خواجهی، ملیحه و ابراهیم رضایی، ۱۳۸۹). در چنین شرایطی ایجاد ساختارهای قانونی جامع و همکاریهای بین المللی برای مقابله با این در دو دهه اخیر پدیده و آثار سوء سیاسی و اقتصادی آن بیش از پیش مشخص است با توجه گسترش پدیده پولشویی و تبدیل آن به یک پدیده بین المللی و نگرانی در مورد نبود قوانین ملی مؤثر برای مبارزه با جرایم سازمان یافته و شستشوی عواید حاصل از آن، قوانین و پیمان نامه های جدید و تلاشهای بین المللی قابل توجهی برای مبارزه با آن شکل گرفته است (عرب مازار یزدی، علی و لایلا خودکاری، ۱۳۸۲).

2.4. شمول مالی

شمول مالی به دسترسی و استفاده فعالانه از محصولات و خدمات مالی در چارچوب یک سیستم مالی رسمی توسط همه گروههای جامعه اشاره دارد. این مفهوم گستره وسیعی از خدمات مالی از جمله پرداختها، حسابهای سپرده، اعتبارات، بیمه، صندوقهای بازنشستگی و بازارهای اوراق بهادار را شامل می شود. درعین حال، این مفهوم می تواند برای افراد و بنگاهها به صورت متمایز تعریف گردد. در بسیاری از بخشها، دسترسی گسترده تر به خدمات مالی به افراد و بنگاهها اجازه می دهد شمول مالی به دسترسی و استفاده فعالانه از محصولات و خدمات مالی در چارچوب یک سیستم مالی رسمی توسط همه گروههای جامعه اشاره دارد. این مفهوم گستره وسیعی از خدمات مالی از جمله پرداختها، حسابهای سپرده، اعتبارات، بیمه، صندوقهای بازنشستگی و بازارهای اوراق بهادار را شامل می شود. درعین حال، این مفهوم می تواند برای افراد و بنگاهها به صورت متمایز تعریف گردد. در بسیاری از بخشها، دسترسی گسترده تر به خدمات مالی به افراد و بنگاهها اجازه می دهد

تا از فرصتهای کسب و کار بهره‌مند شوند، در تحصیلات سرمایه‌گذاری کنند، برای بازنشستگی پس انداز کنند و یا ریسکها را پوشش دهند. بااینحال، تحقق شمول مالی همواره آسان نیست و ممکن است باچالشهایی مواجه باشد. به طور مثال، دسترسی افراد به حسابهای بانکی جدید همیشه به معنی استفاده منظم از آنها نیست. در حقیقت، بایستی توجه داشت که میان استفاده از خدمات مالی و دسترسی به آنها تمایز اساسی وجود دارد. برخی افراد یا بنگاهها ممکن است به این خدمات دسترسی داشته باشند؛ اما از آنها استفاده نکنند. برخی دیگر ممکن است دسترسی غیرمستقیم داشته باشند؛ به طور مثال از حساب بانکی سایر افراد استفاده کنند؛ اما سایرین ممکن است یا به دلیل عدم نیاز به خدمات مالی یا به دلایل فرهنگی و مذهبی از این خدمات استفاده نکنند. دسته اخیر، شامل بنگاههای فاقد پروژه های سرمایه‌گذاری و افرادی که معاملات نقدی را ترجیح می‌دهند می‌شود. برخی از افراد یابنگاه‌ها نیز ممکن است به صورت غیر داوطلبانه مشمول استفاده از خدمات مالی نباشند. این دسته شامل چندین گروه می‌شود که یکی از مهمترین این گروهها شامل افراد و بنگاههایی است که به دلیل درآمد ناکافی یا تحمیل ریسکهای بالا، از منظر بازارها و مؤسسات مالی تجارشرایط مطلوبی برای برخورداری از فرآیندهای بانکی را ندارند. باید توجه داشت که در این مورد، عدم استفاده از خدمات مالی، ناشی از شکست دولت یا بازار نیست. سایر گروههای این دسته (افراد یابنگاههایی که به صورت غیرداوطلبانه مشمول استفاده از خدمات مالی نباشند) ممکن است به خاطر تبعیض، فقدان اطلاعات، قصور در اجرای قرارداد، محیط اطلاعاتی ضعیف، نامناسب بودن محصولات مالی، محدودیتهای قیمتی به دلیل نقص بازار، مقررات ناآگاهانه یا برداشت سلیقه‌ای و سیاسی از مقررات باشد. خارج شدن بخش عمدهای از جمعیت از شمول مالی به دلیل قیمتهای بالا، نشانه‌های از زیرساختهای فیزیکی و نهادی توسعه نیافته، محدودیتهای مقرراتی فقدان رقابت است؛ بنابراین، اتخاذ برخی سیاستها می‌تواند به آن دسته از افراد که با وجود بیشتر بودن منفعت نهایی استفاده از خدمات مالی نسبت به هزینه نهایی ارائه این خدمات برای آنها، به دلیل محدودیتهای مذکور از شمول مالی خارج شده اند کمک کند. در این میان باید توجه داشت که شمول مالی بیشتر، لزوماً بهتر نیست. به بیان دیگر هنگامی که اعتبارات به سرعت رشد میکند، افزایش شمول مالی ممکن

است باعث بروز شرایط نامطلوبی شود. زیرا همه خدمات مالی برای همه افراد مناسب نیست و ریسک استفاده بیش از حد به ویژه در خصوص اعتبارات وجود دارد. افزایش اعتبارات بدون توجه کافی به پایداری مالی ممکن است به بحران تبدیل شود. یک نمونه از پیامدهای این اتفاق، بحران وامهای رهنی درجه دو در دهه ۲۰۰۰ میلادی در ایالات متحده آمریکا است؛ عامل اصلی وقوع این رخداد، اعطای اعتبارات بیش از حد به وام گیرندگان بی اعتبار و سهلگیری در خصوص استانداردهای وثیقه یا ضمانت وامهای رهنی بود. درهند نیز اعطای اعتبارات بیش از حد، باعث ایجاد بحران در حوزه تأمین مالی خرد در سال ۲۰۱۰ شد. به دلیل رشد سریع وامها، مؤسسات تأمین مالی خرد هند طی سالها سوددهی بالا را گزارش میدادند اما این موضوع به شکل بدهکاری بزرگ در میان مشتریان بروز یافت. این دو مثال که به صورت ساده مطرح گردید، بیانگر این نکته مهم است که معضلات اجتماعی ریشه دار، تنها با تزریق اعتبارات قابل حل نیستند. در حقیقت، تلاشهایی که برای ترویج شمول مالی انجام می شود، اگر به صورت مناسب نباشد، میتواند اثرات نامطلوبی از جمله نکول اعتبارات را به همراه داشته باشد (پژوهشکده امور اقتصادی و وزارت امور اقتصادی و دارایی، ۱۳۹۷).

با توجه به مبانی نظری مطرح شده از نظر تشخیص روابط بین متغیرها، بیان مجموعه ای از مفاهیم یا فرضیه ها به طور سیستماتیک و ارتباط با یکدیگر، توانایی تبیین حقایق و مشاهدات مربوط به متغیرها، تبیین طبیعت و دانش علوم بانکی را مورد چالش قرار داده و ابزار لازم را برای آزمودن داده های نوین بانکی فراهم می شود تا بدین ترتیب انگیزه عمل گرایی دانش بانکی در جامعه به وجود آمده و باعث بروز زمینه رشد فضای علوم بانکی جامعه می گردد. نظریه این تحقیق با توجه به تفاوت های موجود در بین رشته های مختلف علوم انسانی می تواند متناسب سازی گردد تا بدین وسیله موضوع جدید راهگشای استفاده کننده گان باشد. این تحقیق نسبت به آنچه در سال های قبل انجام شده است از لحاظ بازبینی رویکرد دارای بعد جدیدیست به طوری که درحیطه، حوزه بانکی وبازار سرمایه منجر به انتخاب صحیح جنبه های نوآوراثرگذار برروی

عملکرد سیستم بانکی توسط مدیران عامل بانک ها، دولتمردان در گيرحوزه مالی و بانکی و سایر ذینفعان می گردد.

۳. پیشینه پژوهش

Sadaf Ehsan and Dr Ahmad Kaleem (۲۰۱۲) در تحقیق خود، ابعاد مورد استفاده برای سنجش مسؤولیت اجتماعی شرکت ها شامل دو بعد کارکنان و مشارکت اجتماعی (هدایا و کمکهای بلاعوض) بوده است که به عنوان شاخص مسؤولیت اجتماعی شرکت ها در نظر گرفته شد. یافته ها بیان کننده ی این بود که شرکتهای پاکستانی در امور اجتماعی و بهبود استانداردهای زندگی و تسهیلات بهتر برای آموزش و سلامت کارکنان و حمایتهای محیطی در تغییرات هزاره ی جدید توجه دارند و اعتقاد بر این است که این امر سبب ایجاد اعتماد و اطمینان کارکنان شان بر شرکت خواهد شد.

Everaert.P (۲۰۰۹) هدف این تحقیق ارائه ی الگوی گزارشگری مسؤولیت اجتماعی شرکت ها و تعیین محتوا، دامنه و کیفیت افشای آن از طریق تحلیل محتوا بوده است. در بعد اصول، ارزش و نگرش مدیریت و شاخصهای GRI که مبتنی بر رهنمود عملکردی افشا انجام گردید. مؤلفه های بعد اجتماعی شامل حقوق بشر، رویه های کار، مضمونیت محصول و جامعه تعیین شد که بیشترین سطح افشا در رویه های کار و کارگری و کمترین آن در مؤلفه ی حقوق بشر بوده است.

Sadaf Ehsan and Dr Ahmad Kaleem (۲۰۱۲) هدف اصلی این تحقیق توسعه و ارزیابی ترکیب اصلی مسؤولیت اجتماعی در رویه های کار و کارگری برای ۲۲ شرکت صنعتی تایلند از طریق تحلیل پرسشنامه و روش تحلیل عاملی تأییدی بوده است که مؤلفه یا عامل برای رویه های کار شامل اشتغال و روابط شغلی، شرایط کار و حمایتهای اجتماعی، ارتباطات اجتماعی، ایمنی و سلامت کار و توسعه ی آموزش منابع انسانی مورد تأیید مورد تأیید قرار گرفت.

Salehi, M (۲۰۰۹) هدف تحقیق، شکاف انتظارات میان سطح واقعی و سطح مورد انتظار مسؤولیت اجتماعی شرکت ها از دیدگاه گروههای مختلف ذینفعان بود. روش جمع آوری اطلاعات با استفاده از پرسشنامه طیف لیکرت انجام گردید. یافته ها نشان داد که حوزهها اصلی مورد بررسی مسؤولیت اجتماعی شرکت ها مشتریان، کارکنان، تأمین کنندگان، جامعه و محیط بوده و نتایج تحقیق بیان کننده ی شکاف انتظارات میان مسؤولیت اجتماعی شرکتها واقعی و مورد انتظار ذینفعان است.

Yaftian, A (۲۰۱۱) هدف بررسی تحلیل محتوا مسؤولیت اجتماعی شرکت ها در شرکت های پذیرفته شده در بورس ایران بوده است. نتایج نشان داد که از میان بعد افشای مسؤولیت اجتماعی شرکت ها یعنی منابع انسانی، فعالیتهای جامعه، مصرف انرژی و رضایتمندی و کیفیت محصول، افشای اطلاعات منابع انسانی رایج ترین بعد افشای مسؤولیت اجتماعی شرکت ها است و فقط اندازه ی شرکت دارای رابطه معنی دار با سطح کلی افشای مسؤولیت اجتماعی شرکت ها بوده است.

Mehran Nejadi, Sasan Ghasemi (۲۰۱۲) هدف این مقاله بررسی رویه های مسؤولیت اجتماعی شرکت در ایران از دیدگاه کارکنان بوده است و به منظور پالایش اقلام، تحلیل عاملی اکتشافی و برای تأیید ساختار از روش تأییدی استفاده شد. اطلاعات حاصل از دیدگاه کارکنان درباره ی وضعیت مسؤولیت اجتماعی شرکت ها در ایران نشان داد که بیشتر کارکنان تعهد سازمانشان به مسؤولیت اجتماعی شرکت ها را درک می کنند ولی میانگین پایین درک کارکنان در میان سازمانهای ایرانی نشان می دهد که سطح آن در میان سازمانهای ایرانی در گامهای اولیه است.

Ignatius, J, Behzadian, M, Malekan, H, S, Lalitha, D (۲۰۱۲) در تحقیق خود به ارزیابی عملکرد مالی شرکت های اتومبیل سازی ایرانی فعال در بورس اوراق بهادار تهران، با استفاده از فنون تصمیم گیری چند معیاره اقدام نمودند. آنها برای رتبه بندی هشت شرکت از روش پرمتی دو بهره گرفتند و با استفاده از تحلیل هندسی تعاملی تعاملی اعتبار یافته ها را مورد بررسی قرار دادند.

Chou, W, C. & Cheng, Y, P (۲۰۱۲) در مطالعه خود بابا هدف ارزیابی عملکرد مالی در صنایع نیمه رسانا، از ترکیبی از روش انتگرال فازی و میانگینوزنی ترتیبی استفاده نمودند. در این مطالعه پس از انجام تحلیل عاملی و شناسایی معیارهای مالی مناسب، با بهره گیری از میانگین وزنی ترتیبی وزن معیارها تعیین شد و با استفاده از انتگرال فازی و لحاظ کردن روابط درونی میان معیارها، ارزیابی انجام گردید.

Ergul, N. & Seyfullahogullari, C., A (۲۰۱۲) در مطالعه ای به رتبه بندی شرکت های خرده فروشی فعال در بورس و اوراق بهادار استانبول، همت گماردند. ایشان در این تحقیق از روش الکترون سه برای انتخاب بهترین بهره شرکت خرده فروشی از میان پنج شرکت مورد بررسی در فاصله زمانی ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۰ بردند.

Bayrakdaroglu, A. & Yalcin, N (۲۰۱۲) در مطالعه ای به ارزیابی عملکرد مالی استراتژیک هفده شرکت فعال در بورس و اوراق بهادار استانبول پرداختند. ایشان در این تحقیق برای تعیین وزن معیارهای مالی استراتژیک از روش FAHP بهره گرفتند و در نهایت با استفاده از تکنیک VIKOR شرکت های مورد مطالعه را رتبه بندی نمودند.

Fu, X. M, Lin, Y. R, & Molyneux, P (۲۰۱۴) در مطالعه ای روی ۱۴ بانک منطقه اقیانوس آرام برای دوره زمانی ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۰، اثر رقابت و تمرکز را بر ثبات مالی آنها بررسی نمودند. آنها نتیجه گرفتند که تمرکز بیشتر موجب آسیب پذیری مالی میشود و قدرت پایتتر قیمت گذاری بانکها ترغیب به ریسک پذیری بیشتر میکند.

Akins, B, Li, L, Ng, J, & Rusticus, T. O (۲۰۱۶) ارتباط میان رقابت و ثبات بانکی را برای بحران مالی اخیر ایالات متحده بررسی نمودند. نتایج حاکی از آن بود که رقابت کمتر و نرخهای بالای وامهای رهنی به افزایش تورم مسکن و ورود بانکها به فعالیتهای ریسکی در دوره قبل از وقوع بحران منجر شده است.

Fernández, R. O., Garza-García, J. G (۲۰۱۷) با استفاده از روش اقتصادسنجی با داده های تابلویی پویا به بررسی ارتباط میان تمرکز وثبات مالی بانکهای مرکزپیرای دوره ۲۰۰۱ - ۲۰۰۸ پرداختند. نتایج این مطالعه حاکی از وجود تأیید هر دو رویکرد پیرامون این ارتباط بود؛ در واقع آنها شکل یک ارتباط درجه دو را میان تمرکز و ثبات به دست آورد.

میرباقری هیر، میرناصر و همکاران (۱۳۹۵) در امر ارزیابی عوامل مؤثر بر ثبات مالی بانکهای کشور، به محاسبه شاخص ثبات برای بانکهای منتخب کشور و رتبه بندی آنها پرداخته اند. نتایج این مطالعه حاکی از آن است که طی دوره ۹۳ - ۱۳۸۳ ثبات نظام بانکی روند افزایشی داشته است. همچنین نتایج برآورد مدل اقتصادسنجی با داده های پانل نشان داد که تورم، رشد نرخ ارز، نسبت بدهی به دارایی و نسبت هزینه به درآمد به کاهش ثبات و در مقابل رشد اقتصادی و تنوع منابع درآمدی بانک به افزایش ثبات منجر شده است.

نظریان، رافیک و همکاران (۱۳۹۵) با استفاده از روش اقتصادسنجی با داده های تابلویی پویا به بررسی ارتباط میان ثبات مالی و تمرکز در نظام بانکی ایران پرداخته اند. آنها از مطالبات معوق به عنوان معیار معکوس اندازه گیری ثبات مالی استفاده نموده و با تمرکز بر عوامل کلانی نظیر تورم، رشد، نرخ سود تسهیلات و نیز شاخص تمرکز به برآورد مدل پرداختند که در این میان تنها تمرکز به افزایش ثبات منجر شده است.

Kim, D.W, Yu, J.S, Hassan, M.K (۲۰۱۸) رابطه بین FI و رشد اقتصادی را مورد بررسی قرار داد که در آن با اندازه گیری FI و جایگزینی آن در تعداد خودپردازها، شعب بانکی، حساب سپرده ها و وام گیرندگان، به نتیجه رسید که بین FI و رشد اقتصادی رابطه مثبت وجود دارد.

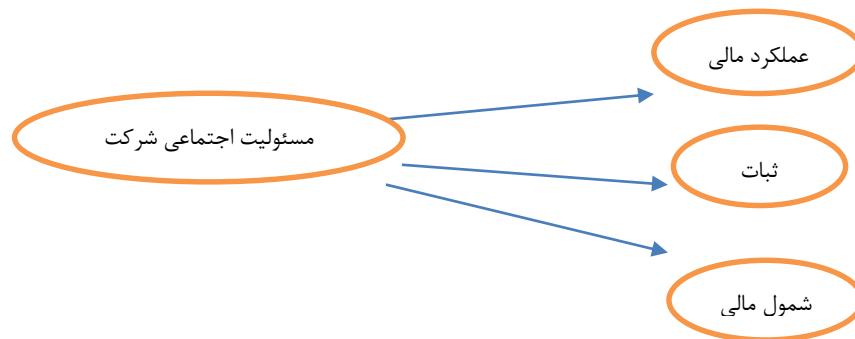
Haldar, P.K, Rahman, S.M, Mia, M.S, Ahmed, F, Bashawir, A (۲۰۱۶) رابطه بین FI و اقدامات CSR رادر بخش بانکی بنگلادش مورد بررسی قرار دادند و دریافتند که بانکهای تجاری اقدامات

CSR بیشتر انجام می دهند و FI بهتری در مقایسه با بانک های دولتی (Ullah ۲۰۱۳) ارائه می دهند و خاطر نشان می کند که ماهیت اقدامات CSR در بانک های تجاری بنگلادش متفاوت است.

Van der Werff, A.D, Hogarth, J.M, Peach, N.D (۲۰۱۳) رابطه بین عوامل اجتماعی و FI را بررسی کرده و نتیجه می گیرد که سطح بالایی از حمایت از طرف دولت و موسسات مالی سطح FI را افزایش می دهند.

۴. فرضیه های پژوهش

سوال ما در این پژوهش این بوده است که مسئولیت اجتماعی شرکت در بخش بانکی چگونه بر عملکرد مالی، ثبات مالی و شمول مالی تأثیر می گذارد؟ برای پاسخ به این سوال ما به بررسی تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکت ها بر عملکرد مالی، ثبات مالی و شمول مالی در بخش بانکی ایران، فرضیه های زیر را طراحی و مورد آزمون قرار دادیم. شکل شماره ۱ الگوی آزمون شده در این پژوهش را نشان می دهد.

شکل شماره ۱ - طرح پژوهش

- ۱- رابطه مثبتی بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و عملکرد مالی در بانکهای ایران وجود دارد.
- ۲- رابطه مثبتی بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و ثبات مالی در بانک های ایران وجود دارد.
- ۳- رابطه مثبتی بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و شمول مالی در بانک های ایران وجود دارد.

۵. روش تحقیق

این مطالعه از داده های پنل سالانه جمع آوری شده از ۱۷ بانک ذکر شده در بورس اوراق بهادار تهران طی ۵ سال، از سال ۱۳۹۵ تا سال ۱۳۹۹ استفاده شد. مدل های زیر بر اساس ادبیات در این پژوهش مسئولیت اجتماعی شرکت ها به عنوان متغیر مستقل و اهرم مالی، مشهود بودن دارایی، سن و ساینز بانک به عنوان متغیرهای کنترل و عملکرد مالی، شمول مالی و ثبات مالی به عنوان متغیرهای وابسته تعیین گردید. برای بررسی رابطه بین متغیرهای وابسته و مستقل، داده ها از طریق تجزیه و تحلیل رگرسیون حداقل مربعات معمولی و نرم افزار SPSS نسخه ۲۶ تجزیه و تحلیل و به شرح زیر مدل های اقتصادسنجی تولید می شوند:

$$FP_{it} = \alpha + \beta_1 \log CSR_{it} + \beta_2 Leverage_{it} + \beta_3 Tangibility_{it} + \beta_4 Age_{it} + \beta_5 Size_{it} + \mu_{it} - 1$$

$$FI_{it} = \alpha + \beta_1 \log CSR_{it} + \beta_2 Leverage_{it} + \beta_3 Tangibility_{it} + \beta_4 Age_{it} + \beta_5 Size_{it} + \mu_{it} - 2$$

$$FS_{it} = \alpha + \beta_1 \log CSR_{it} + \beta_2 Leverage_{it} + \beta_3 Tangibility_{it} + \beta_4 Age_{it} + \beta_5 Size_{it} + \mu_{it} - 3$$

جدول زیر نام متغیرها و جایگزین های مورد استفاده برای اندازه گیری آنها را نشان می دهد.

جدول ۱. شرح و اندازه گیری متغیرها

نام متغیرها	جایگزین	فرمول اندازه گیری
متغیر های وابسته		
۱ عملکرد مالی	۱. بازده دارایی ها ۲. بازده حقوق صاحبان سهام ۳. سود هر سهم ۴. خالص حاشیه سود	سود خالص به مجموع دارایی ها سود خالص به مجموع حقوق صاحبان سهام سود عملیاتی خالص به مجموع تعداد سهام در دست سهامداران سود خالص به مجموع درآمد عملیاتی
۲ شمول مالی	۱. تعداد شعبات بانک به ازای هر صد هزار نفر ۲. تعداد ATM ها به ازای هر صد هزار نفر	
۳ ثبات مالی	شاخص Z	مجموع بازده دارایی ها و حقوق صاحبان سهام به دارایی ها به بازده دارایی ها
متغیر های مستقل		
۴ فعالیت خیر خواهانه شرکت	لگاریتم طبیعی مبلغ واقعی هزینه شده برای فعالیت های CSR	
۵ اهرم مالی	اهرم مالی	مجموع بدهی به مجموع دارایی ها
۶ مشهود بودن دارایی	مشهود بودن دارایی	دارایی های غیر جاری به مجموع دارایی ها
۷ سن	تعداد سال فعالیت	
۸ سایز	لگاریتم طبیعی مجموع دارایی ها	

۶. یافته ها و نتایج:

به منظور تجزیه و تحلیل پاسخ ها از آمار توصیفی و شاخص های آماری استفاده شده است که طی جداول ذیل نشان داده شده است:

جدول شماره ۲. روشهای آمار توصیفی

FI	FS	FP	CSR	
85	84	85	85	تعداد معتبر
0	1	0	0	نامعتبر
2236.2235	12.9314	-934.6493	36.4883	میانگین
244.24193	3.80310	416.49187	1.88717	خطای استاندارد میانگین
1368.0000	4.6701	72.1751	30.7255	میانه
454.00	-55.58 ^a	-20223.38 ^a	15.09 ^a	مد
2251.79935	34.85594	3839.86528	17.39888	انحراف معیار
5070600.295	1214.937	14744565.396	302.721	واریانس
1.137	3.529	-3.860	1.254	چولگی
0.261	0.263	0.261	0.261	خطای استاندارد چولگی
0.023	15.999	14.978	0.519	درجه کوتوز
0.517	0.520	0.517	0.517	خطای استاندارد کورتوز
7592.00	255.85	22841.63	70.68	دامنه
35.00	-55.58	-20223.38	15.09	حداقل
7627.00	200.27	2618.25	85.77	حداکثر
190079.00	1086.24	-79445.19	3101.51	مجموع
459.5000	1.1028	-94.3668	24.4158	25 صدک ها
1368.0000	4.6701	72.1751	30.7255	50
3469.5000	11.4791	242.6951	40.2870	75

a. حالت های مختلف وجود دارد. کمترین مقدار نشان داده شده است.

اصلی ترین شاخص مرکزی، میانگین است که نشان دهنده نقطه تعادل و مرکز ثقل توزیع است و شاخص خوبی برای نشان دادن مرکزیت داده ها است. برای مثال مقدار میانگین برای متغیر (مسئولیت اجتماعی شرکت ها) برابر با ۳۶,۴۸۸۳ می باشد که نشان می دهد بیشتر داده ها حول این نقطه تمرکز یافته اند. میانه یکی دیگر از شاخص های مرکزی می باشد که وضعیت جامعه را نشان می دهد. همانطور که مشاهده می شود میانه متغیر مسئولیت اجتماعی شرکت ها نیز ۳۰,۷۲۵۵ می باشد که نشان می دهد که نیمی از داده ها کمتر از این مقدار و نیمی دیگر بیشتر از این مقدار هستند. به طور کلی پارامترهای پراکندگی، معیاری برای تعیین میزان پراکندگی از یکدیگر یا میزان پراکندگی آنها نسبت به میانگین است. از مهم ترین پارامترهای پراکندگی، انحراف معیار است. مقدار این پارامتر برای متغیر مسئولیت اجتماعی شرکت ها برابر با ۱۷,۳۹۸۸۸ است. میزان عدم تقارن منحنی فراوانی را چولگی می نامند. اگر ضریب چولگی صفر باشد، جامعه کاملاً متقارن است و چنانچه این ضریب مثبت باشد، چولگی به راست و اگر ضریب منفی باشد چولگی به چپ دارد؛ که برای متغیر ساختار درونی خانواده ها برابر ۱,۲۵۴ می باشد، یعنی این متغیر چولگی به راست دارد و به اندازه ۱,۲۵۴ از مرکز تقارن انحراف دارد.

۱.۶. همبستگی ها

جدول شماره ۳- تجزیه و تحلیل رگرسیون خطی b

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	Adjusted R Square	برورد انحراف استاندارد	Change Statistics				Sig. F Change	آماره دوربین - واتسون
					R Square Change	F تغییرات	df1	df2		
1	.259 ^a	0.067	0.007	34.72725	0.067	1.123	5	78	0.355	2.039

a. پیشبینی کننده ها: (ثابت)، سن، نسبت مشهود دارایی، اهرم، خیر خواهانه، سائز

b. متغیر وابسته FS :

همانطور که در جدول فوق مشاهده می شود مقدار آماره دوربین - واتسون به دست آمده ۲,۰۳۹ می باشد و چون این مقدار بین ۱,۵ تا ۲,۵ قرار می گیرد نشان می دهد که خطاها از یکدیگر مستقل هستند و بین خطاها خود همبستگی وجود ندارد و فرض همبستگی بین خطاها رد می شود و می توان از رگرسیون استفاده کرد. از آنجایی که ضریب همبستگی به دست آمده ۰,۲۵۹ می باشد که حاکی از همبستگی بین CSR و FS می باشد.

جدول شماره ۴- برآورد رگرسیون خطی a

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معناداری
رگرسیون	6773.189	5	1354.638	1.123	.355 ^b
باقی مانده	94066.573	78	1205.982		
مجموع	100839.762	83			

a. FS: متغیر وابسته.

b. پیش بین ها: (ثابت), سن, نسبت مشهود دارایی, اهرم, خیرخواهانه, سائیز.

جدول شماره ۵ - تجزیه و تحلیل رگرسیون خطی b

مدل	R	R Square	Adjusted R Square	برآورد انحراف استاندارد	Change Statistics				آماره دوربین واتسون	
					R Square Change	F Change	df1	df2		Sig. F Change
1	.919 ^a	0.844	0.834	917.02323	0.844	85.500	5	79	0.000	0.737

a. خیرخواهانه, سائیز پیشینی کننده ها: (ثابت), سن, نسبت مشهود دارایی, اهرم.

b. متغیر وابسته: Fi

همانطور که در جدول فوق مشاهده می شود مقدار آماره دوربین - واتسون به دست آمده ۰,۷۳۷ می باشد و چون این مقدار بین ۱,۵ تا ۲,۵ قرار نمی گیرد نشان می دهد که خطاها از یکدیگر مستقل نیستند و بین خطاها خود همبستگی وجود دارد و فرض همبستگی بین خطاها تایید می

شود و می توان از رگرسیون استفاده کرد. از آنجایی که ضریب همبستگی به دست آمده ۰,۹۱۹ می باشد که حاکی از همبستگی بین CSR و FI می باشد.

جدول شماره ۶ - برآورد رگرسیون خطی a

مدل	مجموع مربعات	df	میانگین مربعات	F	Sig.	
1	رگرسیون	359496828.171	5	71899365.634	85.500	.000 ^b
	باقیمانده	66433596.582	79	840931.602		
	مجموع	425930424.753	84			

a. متغیر وابسته: Fi

b. خیرخواهانه، سائز، پیشبینی کننده ها: (ثابت)، سن، نسبت مشهود دارایی، اهرم.

جدول شماره ۷- تجزیه و تحلیل رگرسیون خطی b

مدل	R	R Square	Adjusted R Square	برآورد انحراف استاندارد	Change Statistics				آماره دوربین واتسون	
					R Square Change	F Change	df1	df2		Sig. F Change
1	.909 ^a	0.826	0.815	1650.12745	0.826	75.172	5	79	0.000	1.504

a. خیرخواهانه، سائز، پیش بینی کننده ها: (ثابت)، سن، نسبت مشهود دارایی، اهرم.

b. متغیر وابسته: FP

همانطور که در جدول فوق مشاهده می شود مقدار آماره دوربین - واتسون به دست آمده ۱,۵۰۴ می باشد و چون این مقدار بین ۱,۵ تا ۲,۵ قرار میگیرد نشان می دهد که خطاها از یکدیگر مستقل هستند و بین خطاها خود همبستگی وجود ندارد و فرض همبستگی بین خطاها رد می شود و می توان از رگرسیون استفاده کرد. از آنجایی که ضریب همبستگی به دست آمده ۰,۹۰۹ می باشد که حاکی از همبستگی بین CSR و FP می باشد.

جدول شماره ۸- برآورد رگرسیون خطی a

مدل	مجموع مربعات	df	میانگین مربعات	F	Sig.
1 رگرسیون	1023432766.738	5	204686553.348	75.172	.000 ^b
باقیمانده	215110726.518	79	2722920.589		
مجموع	1238543493.256	84			

a. FP: متغیر وابسته.

b. خیرخواهانه، پیشبینی کننده ها: (ثابت)، سن، نسبت مشهود دارایی، اهرم.

سایز

۲.۶. آزمون فرضیه ها

آزمون فرضیه اول

جدول شماره ۹- آزمون مدل رگرسیون a

مدل	ضریب غیر استاندارد		ضریب استاندارد		سطح معناداری
	B	خطای استاندارد	Beta	t	
1 (ثابت)	-2540.177	958.552		-2.650	0.010
CSR	44.001	23.738	0.199	1.854	0.067

a. FP: متغیر وابسته.

همانطور که در جدول فوق دیده می شود و **p-value** آماره **t** برای این متغیر برابر با ۰,۰۶۷ است که از سطح خطای قابل قبول ۵٪ بیشتر است، لذا رابطه معنی دار بودن بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و عملکرد مالی وجود ندارد و در نتیجه فرضیه اول تحقیق رد شد.

آزمون فرضیه دوم

جدول شماره ۱۰- آزمون مدل رگرسیون **a**

مدل	B	ضریب استاندارد		t	سطح معناداری
		خطای استاندارد	Beta		
1 (ثابت)	5.660	8.964		0.631	0.530
CSR	0.198	0.221	0.098	0.896	0.373

Fs: متغیر وابسته a.

همانطور که در جدول فوق دیده می شود و **p-value** آماره **t** برای این متغیر برابر با ۰,۳۷۳ است که از سطح خطای قابل قبول ۵٪ بیشتر است، لذا رابطه معنی دار بودن بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و ثبات مالی وجود ندارد و در نتیجه فرضیه دوم تحقیق رد شد.

آزمون فرضیه سوم

جدول شماره ۱۱- آزمون مدل رگرسیون **a**

مدل	B	ضریب استاندارد		t	سطح معناداری
		خطای استاندارد	Beta		
1 (ثابت)	-	298.721		-6.010	0.000
	1795.332				
CSR	110.489	7.398	0.854	14.936	0.000

Fi: متغیر وابسته a.

همانطور که در جدول فوق دیده می شود و **p-value** آماره **t** برای این متغیر برابر با ۰,۰۰۰ است که از سطح خطای قابل قبول ۵٪ کمتر است، لذا رابطه معنی دار بودن بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و شمول مالی وجود دارد و در نتیجه فرضیه سوم تحقیق تایید شد.

۷. نتیجه گیری:

این مطالعه اثرات CSR را بر FP، FI و FS در بخش بانکداری طی ۵ سال بررسی می کند. یافته های ما نشان دادرابطه مثبت و معناداری بین CSR و FP بانکها وجود ندارد، این نشان دهنده آن است که فعالیتهای CSR درک مثبتی در ذهن مشتریان بالقوه ایجاد نکرده است که بالتبع به جذب آنها کمک نشده و در نهایت منجر به کاهش FP بانک ها شده است. بدین ترتیب بانک هایی که بیشتر در فعالیت های CSR هزینه می کنند باید با مشتریان خود ارتباط قوی برقرار تا به کاهش آنها نیانجامد. نتایج نشان از وجود یک ارتباط مثبت بین ابتکارات FI و CSR دارد که حاکی از آن است بانک ها سرمایه گذاری خود را در ابتکارات CSR افزایش می دهند به این منظور FI آنها از نظر تعداد شعب و دستگاه های خودپرداز افزایش می یابد؛ به عبارت دیگر، برای دسترسی بهتر و خدمت به تعداد بیشتری از مشتریان، بانک ها باید شبکه های بزرگی از شعب و خودپردازها را ایجاد نمایند. نتایج این مطالعه نشان می دهد که بانک ها برای افزایش سودآوری و عملکرد بازار باید بر فعالیتهای CSR تأکید کنند. بانک مرکزی و دیگر تنظیم کنندگان مقررات بانکی باید آنها را در این مسیر تشویق نمایند تا سرمایه گذاران بتوانند این توانایی را به دست آورند که قبل از سرمایه گذاری در سهام، برای اطمینان از پیشرفت جامعه و همچنین حصول بازده بالاتر گزارش های CSR را مورد بررسی قرار دهند. برای دستیابی به سطوح بالاتر FI به ویژه در جوامع محروم، دولت می تواند بانکها را از طریق انجام فعالیتهای CSR هدایت و بوسیله ارائه انواع مختلف گواهینامه، جوایز بانک هارا مورد حمایت قرار داده و نیز ناظران باید ثبات بانک ها را به طور منظم کنترل نمایند.

فهرست منابع:

امیدوار، علیرضا (۱۳۸۴). سیاست گذاری حکومت در ترویج مسئولیت اجتماعی شرکت ها در ایران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، رشته سیاست گذاری عمومی، دانشگاه تهران.
خلیلی عراقی، مریم؛ و یقینلو، مهرانگیز. (۱۳۸۴). سایه روشن هایی از مسئولیت پذیری مسئولیت اجتماعی شرکت ها، تدبیر، سال. پانزدهم، شماره ۱۴۴.

یحیی زاده فر، محمود؛ شمس، شهاب لدینو متضی ر ضازاده (۱۳۸۹). "ارزیابی عملکرد مدیریت پرتفوی شرکت های سرمایه گذاری در بورس اوراق بهادار تهران". پژوهش نامه مدیریت اجرایی، شماره ۲، صص ۱۵۷-۱۷۸.

نوروش، ایرج؛ و مهدی حیدری (۱۳۸۳). "بررسی محتوای اطلاعات ارزش افزوده نقدی درارتباط با بازده سهام: مقایسه تحلیلی با سود عملیاتی وجریانان نقدی عملیاتی مطالعات حسابداری، شماره ۱۵۱-۱۲۲. نادری، محمود؛ و علی عنایتی (۱۳۹۲). "تاثیر ساختار سرمایه بر عملکرد مالی در بانک های ایران". کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در مدیریت و مهندسی صنایع.

پژوهشکده پولی و بانکی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴). شمول مالی در ایران، مقایسه های بر اساس معیارهای پایه ای گروه ۲۰، تهران، مجید عینیان.

فردوسی، فروهر و همکاران (۱۳۹۷). "ثبات مالی و ساختار بازار در نظام بانکی کشور". بیست و هشتمین هایش سالانه سیاست های پولی و ارزی اصلاحات ساختاری برای ثبات مالی جرمی مون (محمد شهرابی فراهانی) (۱۹۹۵). "مسئولیت اجتماعی شرکتی معرفی مختصر و مفید". اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران.

شانظریان، ساسون. (۱۳۸۹). بررسی رابطه مالکیت نهادی و مالکیت عمده به عنوان جنبه هایی از حاکمیت شرکتی با عملکرد شرکت در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه شهید بهشتی.

کریمی، تورج، (۱۳۸۵). مدل های نوین ارزیابی عملکرد سازمانی، مجله تدبیر، شماره ۱۷۱. کاشانی پور، محمد و ر ساییان، امیر (۱۳۸۸). رابطه Q توبین و معیارهای ارزیابی عملکرد شرکتها در ایران، فصلنامه حسابداری مالی، شماره ۳، ۱۴۶-۱۳۱.

حجازی، رضوان؛ حسینی، عارفه، (۱۳۸۵). مقایسه رابطه ارزش افزوده بازار و ارزش افزوده اقتصادی با معیارهای حسابداری در بورس اوراق بهادار، پژوهشنامه اقتصادی، شماره ۲۳.

اسماعیل اقدامی و همکاران (۱۳۹۳). "بررسی شرکتهای کوچک و بزرگ از نظر عملکرد مالی". دومین همایش ملی رویکردی بر حسابداری، مدیریت و اقتصاد.

اشتریان، کیومرث؛ حامد روشن، (۱۳۹۲). "تجزیه و تحلیل سیاستی سازوکارهای توسعه و ثبات مالی بانک نگارای مالزی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران". فصلنامه راهبرد اقتصادی، سال دوم، شماره ۵.

توسعه مالی و رشد اقتصادی (مجموعه مقالات). ۱۳۸۹. ترجمه ناهید پوررستمی و محمود مشهدی احمد، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

خواجوی، ملیحه و ابراهیم رضایی (۱۳۸۹) "برآورد پول های کثیف و برر سی پیامدهای آن در اقتصاد ایران: رهیافت آزمون کرانه ها"، فصلنامه اقتصاد مقدار، دوره ۷، شماره ۴، صص ۸۱-۹۹.

عرب مازاریزی، علی و لیلا خود کاری (۱۳۸۲). "برآورد حجم پول های کثیف در ایران". پژوهش نامه اقتصاد، صص ۱۱۹-۱۴۲.

پژوهشکده امور اقتصادی و وزارت امور اقتصادی و دارایی (۱۳۹۷)، مروری بر جایگاه و اهمیت مفهوم شمول مالی با نگاهی به وضعیت ایران.

میرباقری هیر، میرناصر، ناهید یامیرخیز، محمدرضا وشکوهی فرد، سیامک (۱۳۹۵). ارزیابی ثبات مالی و تبیین عوامل مؤثر بر ثبات مالی بانکهای کشور. فصلنامه سیاستهای مالی و اقتصادی، سال چهارم، ۱۵، ۴۲ - ۲۳.

نظریان، رافیک، گلزاریانپور، سیاوش و مرادپور، مسعود (۱۳۹۵). ارتباط ثبات مالی و تمرکز در نظام بانکداری ایران. فصلنامه اقتصاد و الگوسازی، ساله فتم، ۲۸، ۱۳۷ - ۱۰۷.

- Ness, M.R., 1992. Corporate philanthropy. *Br. Food J.* 94 (7), 38–44.
- Paltrinieri, A., Dreassi, A., Migliavacca, M., Piserà, S., 2020. Islamic finance development and banking ESG scores: evidence from a cross-country analysis. *Res. Int. Bus. Financ.* 51, 101100.
- Friedman, M., 1970. The social responsibility of business is to increase its profits. *New York Times*. September, 13, 1970.
- Carroll, A.B., 1979. A three-dimensional conceptual model of corporate performance. *Acad. Manag. Rev.* 4 (4), 497–505.
- Margolis, J.D., Elfenbein, H.A., Walsh, J.P., 2009. Does It Pay to Be Good... and Does It Matter? A Meta-analysis of the Relationship between Corporate Social and Financial Performance. And does it matter.
- Freeman, R.E., 1984. *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Pitman, Boston.
- Hammann, E.M., Habisch, A., Pechlaner, H., 2009. Values that create value: socially responsible business practices in SMEs—empirical evidence from German companies. *Bus. Ethics A Eur. Rev.* 18 (1), 37–51.
- Benlemlih, M., 2019. Corporate social responsibility and dividend policy. *Res. Int. Bus. Financ.* 47, 114–138.

- Wibisono, Y., 2007. *Membedah konsep & aplikasi CSR: corporate social responsibility*. Fascho Pub.
- French, P. A. (1984). *collective and Corporate Responsibility*, New York, Colomdia University Press
- Barney, B., Griffin, J., Ricky, W. (1992). *The Management of Organization*, N.J: Houghton Mifflin Co.
- Ameels, A. Bruggeman, W and G, Scheiper (2002). "Value-Based management control processes tocreate value through integration". A Literature, Ghent.
- Ashraf, Nava, Dean Karlan, and Wesley Yin (2006). Tying Odysseus to the Mast: Evidence from a Commitment Savings Product in the Philippines, *Quarterly Journal of Economics* 121 (2): 635–72.
- Beck, Thorsten, Ross Levine, and Alexey Levkov (2010). Big Bad Banks? The Winners and Losers from Bank Deregulation in the United States, *Journal of Finance* 65 (5): 1637–67.
- Han, R., & Melecky, M. (2013). *Financial Inclusion for Stability: Access to Bank Deposits and the Deposit Growth during the Global Financial Crisis*. Policy Research Working Paper, 6577. Washington: World Bank.
- Neely, A. and Adams, C. (2001) «The performance prism perspective», *Journal of Cost Management*, January/February.
- Dollery, B.E. and Worthington, A.C. (1996) «The Evaluation of Public Policy: Normative Economic Theories of Government Failure», *Journal of Interdisciplinary Economics*, 7, p. 27–39.
- Jan van Helden, G, Age Johnsen, Jarmo Vakkuri, (۲۰۰۷), *Understanding public sector performance measurement: the life cycles approach*” the Conference of the European Group of Public Administration (EGPA) “Comparing performance.
- King, R.G., R. Levine. ۱۹۹۳. "Finance and Growth: Schumpeter Migt Be Right", *Quarterly Journal of Economics* ۱۰۸, No. ۳, pp.۷۱۷–۷۳۷.
- Kogid, M.; D. Mullok; L.FY. Beatrice; andK. Mansur. 2010. "Determinant Factors ofEconomic Growth in Malaysia: Multivariate Cointegration and CasualityAnalysis", *European Journal of Economics, Finance andAdminstrative Sciences*, 24, pp.123-137.
- Skipper, JR.H.۱۹۹۷. "Foreign Insures in Emerging Markets: Issues and Occasions ." *Center of Risk Management and Insurance*", Occasional Papers ۹۷-۹۲.
- Hashim, m.k. 2000. "A Proposed Strategic Framework for SMEs Success”, *Malaysian Management Review*, pp.32-43.
- Sadaf Ehsan and Dr Ahmad Kaleem (2012), «An Empirical investigation of therelationship between Corporate Social Responsibility and Financial Performance

- (Evidence from Manufacturing Sector of Pakistan) », *Journal of Basic and Applied Scientific Research*, pp: 2909-2922, Vol: 2, Issue: 3, Standard: ISI.
- Everaert, P. (2009) «Discovering patterns in corporate social responsibility (CSR) reporting: A transparent framework based on the Global Reporting Initiative's (GRI) Sustainability Reporting Guidelines», WORKING PAPER, Faculty of Economics and Business Administration, Ghent University, Belgium.
- Sadaf Ehsan and Dr Ahmad Kaleem (2012), «An Empirical investigation of the relationship between Corporate Social Responsibility and Financial Performance (Evidence from Manufacturing Sector of Pakistan) », *Journal of Basic and Applied Scientific Research*, pp: 2909-2922, Vol: 2, Issue: 3, Standard: ISI.
- Salehi, M. (2009) «Stakeholders' Perceptions of Corporate Social Responsibility: Empirical Evidences from Iran International Business», *Research Vol. 2, No. 1* January www.ccsenet.org/journal.html
- Yaftian, A. (2011) *An Analysis of CSR Contents in Annual Reports of Listed Companies in Iran*, PHD thesis, Deakin University, Melbourne, Australia.
- Mehran Nejati, Sasan Ghasemi, (2012) «Corporate social responsibility in Iran from the perspective of employees», *Social Responsibility Journal*, Vol. 8 Iss: 4, pp. 578 – 588
- Ignatius, J., Behzadian, M., Malekan, H., S., Lalitha, D., (2012). Financial Performance of Iran's Automotive Sector based on PROMETHEE II. *Proceeding of the 2012 IEEE ICMIT*, 35-38.
- Chou, W., C. & Cheng, Y., P., (2012). A hybrid fuzzy MCDM approach for evaluating website quality of professional accounting firms. *Expert System with Applications*, 39, 2783-2793.
- Ergul, N. & Seyfullahogullari, C., A., (2012). The Ranking of Retail Companies Trading in ISE. *European Journal of Scientific Research*, 70 (1), 29-37.
- Bayrakdaroglu, A. & Yalcin, N., (2012). Strategic Financial Performance Evaluation of the Turkish Companies Traded on ISE. *EGE ACADEMIC REVIEW*, 12 (4), 529-539.
- Fu, X. M., Lin, Y. R., & Molyneux, P. (2014). Bank competition and financial stability in Asia Pacific. *Journal of Banking & Finance*, 38, 64-77. doi: 10.1016/j.jbankfin.2013.09.012
- Garry, J., Schinasi, 2004. Defining financial stability, IMF working paper wp/04/187, p8.
- Akins, B., Li, L., Ng, J., & Rusticus, T. O. (2016). Bank competition and financial stability: evidence from the financial crisis. *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 51(1), 1-28. doi:10.1017/S0022109016000090
- Fernández, R. O., Garza-García, J. G. (2017). The relationship between bank competition and financial stability: a case study of the Mexican banking industry. *Ensayos Revista de Economía (Ensayos Journal of Economics)*, 34(1), 103-120.
- Kim, D.W., Yu, J.S., Hassan, M.K., 2018. Financial inclusion and economic growth in OIC countries. *Res. Int. Bus. Financ.* 43, 1–14.

- Haldar, P.K., Rahman, S.M., Mia, M.S., Ahmed, F., Bashawir, A., 2016. Assessing the role of corporate philanthropy practices of commercial banks in enhancing financial inclusion: a study on banking sector in Bangladesh. *Int. J. Econ. Financial Issues* 6 (4), 1778–1783.
- Van der Werff, A.D., Hogarth, J.M., Peach, N.D., 2013. A cross-country analysis of financial inclusion within the OECD. *Consumer Interest Annu.* 59.